

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 29-10-2020 r.

Adam Bodnar

II.519.1549.2020.PS

**Pan
Nadinsp. Sławomir Litwin
Komendant Wojewódzki Policji
w Łodzi
ePUAP**

Szanowny Panie Komendancie!

Uprzejmie informuję, iż z własnej inicjatywy podjąłem działania w sprawie interwencji podejmowanych przez Policję, wobec uczestników zgromadzenia spontanicznego w dniu 24 października 2020 r. w Łodzi, będącego reakcją społeczną na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października br.

Moje poważne zaniepokojenie dotyczy w szczególności tego, czy reakcja Policji na przebieg protestu, w tym użycie środków przymusu bezpośredniego, była proporcjonalna.

W związku z powyższym uprzejmie proszę o przedstawienie szczegółowych informacji dotyczących działań Policji związanych ze wskazaną manifestacją. W szczególności proszę o następujące dane:

- jakie były podstawy faktyczne i prawne podjęcia interwencji oraz jak przebiegała ta interwencja;
- jakie środki przymusu bezpośredniego zostały użyte i w odniesieniu do ilu osób, czy użycie przez funkcjonariuszy tych środków spełniało kryteria niezbędności do osiągnięcia celów tego użycia, proporcjonalności do stopnia zagrożenia, oraz stosowania środków o możliwie jak najmniejszej dolegliwości;
- ile osób zostało zatrzymanych, jakie były podstawy faktyczne i prawne tych zatrzymań, jak długo zatrzymani byli faktycznie pozbawieni wolności; będę wdzięczny za nadesłanie kopii wszystkich protokołów zatrzymań oraz za informację, którzy z zatrzymanych wnieśli do sądu zażalenie na zatrzymanie;
- w stosunku do ilu osób skierowano notatki policyjne do inspektoratów sanitarnych, jaka była podstawa prawna przekazania zawartych w notatkach danych osobowych;

- ile osób zostało wylegitymowanych, jaka była podstawa faktyczna wylegitymowania;
- jakie dalsze czynności Policja podjęła lub planuje podjąć w odniesieniu do osób zatrzymanych i wylegitymowanych.

W szczególności uprzejmie proszę o przedstawienie stanowiska w sprawie interwencji funkcjonariusza Policji, stosującego środki przymusu bezpośredniego wobec jednego z protestujących, nagranej na filmie dostępnym między innymi pod adresem internetowym <https://wiadomosci.wp.pl/protesty-w-polsce-szarpanina-z-policja-na-manifestacji-w-lodzi-beda-zarzuty-6568178886839040a> - czy w sprawie tej zostały przeprowadzone czynności wyjaśniające i jaki jest ich wynik, ewentualnie czy wobec policjanta wszczęte zostało postępowanie dyscyplinarne.

Jednocześnie mając na uwadze, iż prawdopodobne są kolejne manifestacje, będące zgromadzeniami spontanicznymi, działając na gruncie art. 16 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r., poz. 627), uprzejmie przekazuję informacje o obowiązujących standardach ochrony zgromadzeń, wnosząc o rozważenie ich zastosowania w trakcie podejmowania interwencji wobec demonstrantów.

Przedmiotowe zgromadzenia mogą odbyć się wyłącznie w formie zgromadzenia spontanicznego, gdyż nawet procedura zgromadzenia uproszczonego wymaga notyfikacji 3 dni przed planowaną manifestacją, co w danej chwili nie jest możliwe. Obecna sytuacja społeczna oraz zaangażowanie społeczeństwa, dla którego wyrok Trybunału Konstytucyjnego we wskazanej sprawie jest niezwykle istotny, powoduje iż reakcja na jego wydanie musi być natychmiastowa. Wyrażenie sprzeciwu bądź poparcia w tej sprawie poprzez korzystanie z konstytucyjnie chronionej wolności zgromadzeń ma kluczowe znaczenie dla demokracji. Jest to również forma korzystania z wolności ekspresji. Należy wyraźnie podkreślić, że zgromadzenia spontaniczne są dozwoloną i prawnie chronią formą zgromadzeń. Zakaz organizacji zgromadzeń spontanicznych w drodze rozporządzenia należy oceniać pod kątem jego zgodności z art. 31 ust. 3 Konstytucji, zgodnie z którym ograniczenia praw i wolności mogą wynikać jedynie z ustawy i każdorazowo muszą spełniać test proporcjonalności w demokratycznym państwie prawa.

Istotą spontanicznych zgromadzeń jest możliwość natychmiastowej reakcji na najważniejsze wydarzenia i zmiany zachodzące w przestrzeni publicznej. Bezpośredniość i szybkość reakcji są często warunkiem jej skuteczności; zapobiega ewentualnej eskalacji napięć, konfliktów czy poszerzenia zakresu naruszenia prawa. Niekiedy ów „nagły charakter” przedsięwzięcia spowodowany jest działaniem władz publicznych, które informują o pewnych faktach (np. o wizycie zagranicznego polityka) ze znacznym opóźnieniem, bądź wręcz zaskakują społeczeństwo określonymi decyzjami, nie przeprowadzając uprzednio żadnej formy debaty publicznej.

Jak podkreślał Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z dnia 3 kwietnia 2007 r. (wyrok z 3.05.2007 r., Bączkowski przeciwko Polsce, skarga nr 1543/06, para. 82): „[t]aka jest właśnie natura debaty demokratycznej, gdzie termin odbywania się publicznych zgromadzeń mających na celu wygłoszenie opinii może mieć kluczowe znaczenie dla politycznej i społecznej wagi zgromadzeń. (...) Jeżeli zgromadzenie publiczne organizowane jest w terminie, w którym dane zagadnienie społeczne straciło już swoje znaczenie w bieżącej debacie społecznej lub politycznej, waga takiego zgromadzenia może się znacząco obniżyć. Wolność zgromadzania się, jeżeli nie można z niej korzystać we właściwym czasie, traci swoje znaczenie.”

Również w mojej opinii, spontaniczność pewnych zgromadzeń jest gwarantem skutecznej krytyki, protestu, czy aktywnego zwrócenia uwagi opinii publicznej na dany problem. Możliwość przeprowadzenia spontanicznego zgromadzenia stwarza dodatkowy mechanizm skutecznej kontroli społecznej, jest ważnym elementem demokracji bezpośredniej.

Do takiego wniosku skłaniają również wytyczne OBWE przyjęte 30 marca 2007 r. oraz Nota o projekcie ustawy o zmianie ustawy - Prawo o zgromadzeniach w Polsce z dnia 12 maja 2012 r., odnoszące się do wolności pokojowego zgromadzania się. W dokumentach tych stwierdzono, że zdolność społeczeństw do niezwłocznego i pokojowego reagowania na jakies zdarzenie, inne zgromadzenie czy przemowę należy do istoty wolności zgromadzania się. Spontaniczne zgromadzenia powinny być uważane za cechę zdrowej demokracji, której należy się spodziewać, a nie którą chcemy wykluczać. W takim przypadku rolą władz powinno być ochrona przez umożliwienie zorganizowania zgromadzenia. Prawo powinno wyraźnie przewidywać wyjątek od wcześniejszego zawiadomienia organów władzy o zgromadzeniu, w przypadkach, kiedy takie zgłoszenie jest niemożliwe czy niepraktyczne. Jednocześnie osoba, której postawiono zarzuty zorganizowania czy udziału w takim spontanicznym zgromadzeniu, powinna posiadać możliwości bronięcia się. Wreszcie, jeśli istnieją uzasadnione podstawy dla nie wypełnienia obowiązku notyfikacji, to wtedy organizatorzy nie powinni ponosić z tego tytułu odpowiedzialności (zob.: Guidelines on freedom of peaceful assembly, 97 i 98).

Odnosząc się bezpośrednio do roli Policji w trakcie zgromadzeń należy wyraźnie podkreślić szereg standardów. Policja zobowiązana jest chronić wszystkich uczestników pokojowych manifestacji i kontrmanifestacji (które są realizowane w granicach prawa) niezależnie od wyrażanych przez nich poglądów i dbać o to, aby w trakcie demonstracji nie dochodziło do aktów przemocy. W przypadkach, w których doszło do zaniedbań Policji w zakresie ich obowiązków względem manifestantów, w tym bierności Policji wobec naruszeń praw uczestników zgromadzeń, odpowiedzialni za to funkcjonariusze powinni ponieść odpowiedzialność karną i dyscyplinarną.

Podjęmowane przez Policję działania wobec uczestników zgromadzeń publicznych powinny być adekwatne do stwierdzonych naruszeń. Nie można zatem karać manifestantów za wyrażanie swoich poglądów w formie okrzyków, za pomocą transparentów, megafonów, jeżeli przybierają one postać pokojowego manifestowania. Pojedyncze niepokojowe, nawet agresywne, zachowania uczestników zgromadzenia nie mogą prowadzić do pociągania do odpowiedzialności zbiorowej, szerokiego użycia środków przymusu bezpośredniego, czy rozwiązania zgromadzenia. Zachowania pojedynczych uczestników nie świadczą bowiem o niepokojowym charakterze całego zgromadzenia.

Także zastosowane przez Policję wobec uczestników zgromadzeń publicznych środki przymusu bezpośredniego powinny być proporcjonalne i adekwatne. Również przyjęte metody zabezpieczenia zgromadzenia – np. odgradzanie zgromadzeń betonowymi ogrodzeniami, taktyka przetrzymywania manifestantów w tzw. „kotle” – powinny mieć miejsce w sytuacjach wyjątkowych, koniecznych, mających na celu odizolowanie osób agresywnych lub łamiących prawo i nie prowadzić do nieproporcjonalnego ograniczenia możliwości korzystania z praw innych osób. Nieproporcjonalność, a w szczególności sytuacje nadużycia środków przymusu bezpośredniego każdorazowo musi pociągać za sobą odpowiedzialność karną i dyscyplinarną funkcjonariuszy.

Należy ponadto wskazać, że jest oczywistym, iż ze względu na trwającą pandemię oraz konieczność troski o zdrowie współobywateli należy stosować niezbędne wytyczne sanitarne, w tym korzystać z maseczek oraz zachować rekomendowane odległości między uczestnikami. Sytuacja zgromadzenia spontanicznego nie wyłącza konieczności stosowania tych zasad.

Liczę na to, że kolejne interwencje Policji wobec uczestników zgromadzeń będą prowadzone z poszanowaniem powyższych standardów.

Łączę wyrazy szacunku,

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/